

КОРПОРАТИВНІ ПРАВА ЯК ПРЕДМЕТ ЗАСТАВИ

Грігор К.І.,
студентка юридичного факультету
Донецький національний університет

В статті досліджено особливості застави корпоративних прав як єдиного комплексу майнових та немайнових елементів (частки у статутному капіталі) та оцінено юридичні ризики здійснення такої операції відповідно до чинного законодавства України. Зроблено висновок про необхідність впровадження окремого інституту застави корпоративних прав.

Ключові слова: застава, корпоративні права, частка в статутному (складеному) капіталі господарського товариства.

Григор Е.И. / КОРПОРАТИВНЫЕ ПРАВА КАК ПРЕДМЕТ ЗАЛОГА / Донецкий национальный университет, Украина

В статье исследованы особенности залога корпоративных прав как единого комплекса имущественных и неимущественных элементов (доли в уставном капитале) и оценены юридические риски совершения такой операции в рамках действующего законодательства Украины. Сделано вывод о необходимости внедрения отдельного института залога корпоративных прав.

Ключевые слова: залог, корпоративные права, доля в уставном капитале хозяйственного общества.

Grigor K.I. / CORPORATE RIGHTS AS THE SUBJECT OF PLEDGE / Donetsk National University, Ukraine

In modern terms the traditional collateral items are not able to fully indemnify lenders. Corporate law in these respects look much more attractive because of their ability to offer the lender profits as dividends.

However, despite the growing number of mortgage contracts ments of corporate rights, there are certain difficulties in the realization of the rights of the creditor when applying penaltion to such collateral. They are related to the uncertainty of the current legislation on the possibility of collateral corporate law and its inconsistency realities collateral relations.

Corporate law as a significant proportion have all legal grounds, allowing them to be assigned. But the current legislation adequately regulates only secured corporate shareholder rights through pledge of shares, using proprietary mechanisms. As for the rights of the corporate collateral other business entities – are obvious gaps in the law, and therefore the current legislation of Ukraine on bail to the legal regulation of corporate collateral rights may be subject only to the general provisions of the pledge.

Special rules governing the security of property rights, the legal mortgage particles can be used only by rules similar law creates significant legal risks and requires the introduction of legislation in Ukraine bail separate corporate rights. Such implementing appropriate legal procedures should be determined by collateral agreements and related agreements, based on the principle of freedom of contract.

Key words: pledge, corporate rights, a share in the authorized capital of the business association.

В сучасних умовах традиційні предмети застави вже не здатні в повній мірі відшкодувати збитки кредиторів. Як свідчать результати аукціонів з реалізації заставленого майна, лише незначна його частина знаходить покупця. Більша ж частина вилученого заставленого майна не використовується, його зберігання потребує додаткових витрат, що лише збільшує збитки кредитора. Корпоративні права в цих відносинах виглядають набагато привабливіше, оскільки здатні приносити кредитору прибуток у вигляді дивідендів, навіть у випадку відсутності у третіх осіб попиту на них. Однак, не зважаючи на зростання кількості договорів застави корпоративних прав, є певні труднощі в реалізації прав кредитора при зверненні стягнення на такий предмет застави. Вони пов'язані з невизначеністю чинного законодавства щодо можливості застави корпоративних прав та його невідповідністю реаліям заставних правовідносин.

У науковій літературі та судовій практиці неоднорідність змісту корпоративних прав отримала неоднозначну оцінку. На наш погляд, справедливою є думка тих вчених, які вважають корпоративні права комплексними за змістом [1, с. 406]. Наприклад, Кібенко О.Р. зазначає, що корпоративні права включають не тільки майнові, але й організаційні елементи. До майнових відносяться право на одержання прибутку, право на одержання частини майна товариства в разі ліквідації. Серед організаційних – право на участь в управлінні, одержання інформації про діяльність господарської організації [2, с. 78]. У той же час, виділення майнових і організаційних елементів у змісті корпоративних прав має умовний характер. Вони не можуть розглядатися як самостійний об'єкт правовідносин, зокрема заставних. Законом України «Про господарські товариства» не передбачено окремих розгляд цих елементів. Так, у ст. 53 цього Закону прямо зазначено, що при передачі частки (її частини) третій особі відбувається одночасний перехід до неї всіх (а не виключно майнових чи організаційних) прав [3].

Тому звернемося до питання застави корпоративних прав учасника господарського товариства в цілому, як єдиної сукупності майнових та немайнових складових. Першою точкою опори для аналізу такої можливості є положення ч. 1 ст. 100 ЦК України про те, що право участі у товаристві є особистим немайновим правом і не може окремо передаватися іншій особі [4]. Дійсно, окремо право участі в господарському товаристві ніколи і нікому не відступається. Особа або набуває всі корпоративні права, вступивши в господарське товариство, або повністю їх втрачає внаслідок виходу з товариства. Тому право участі в цьому сенсі є первинною основою всіх корпоративних прав, саме через нього встановлюється, зберігається та припиняється юридичний зв'язок між особою та господарським товариством.

Другою змістовною точкою, яка не може залишитися поза межами розгляду теми цього дослідження, є поняття частки. Як вважає Кравчук В., частка в статутному капіталі і корпоративні права – це однопорядкові явища. Одне не є можливим без іншого, і підставою виникнення корпоративних прав він визначає набуття частки в статутному капіталі. Частка в капіталі і корпоративні права співвідносяться між собою як причина і наслідок. Первинною є частка в статутному капіталі юридичної особи. Її розмір визначає обсяг належних особі корпоративних прав. Відчуження частки в статутному капіталі однозначно призводить до відчуження корпоративних прав, оскільки вони є невіддільними [5, с. 9]. Поняття частки постійно використовується законодавцем при регламентуванні питань реалізації права особи на участь в господарському товаристві (наприклад, у ст. 127, пункти 3,7 ч. 2 ст. 137, ст. 147 ЦК України). Не можна не помітити, по-перше, речовий зміст того правового контексту, що застосовується у ЦК України та, відповідно, у Законі України «Про господарські товариства» до регламентації процедур передачі частки в статутному (складеному) капіталі господарського

товариства або звернення стягнення на частку (наприклад, у ст. 57 Закону України «Про господарські товариства»). По-друге, нове змістовне навантаження самого поняття частки, яке, попри звичне значення як кількісного виразу розміру вкладу учасника до статутного (складеного) капіталу господарського товариства, набуло нового юридичного значення: частка є інструментом та результатом реалізації права участі особи в господарському товаристві. Особа, набуваючи частку, стає учасником господарського товариства; розмір частки визначає кількісну міру реалізації корпоративних прав та обов'язків учасника; продаючи частку, особа позбавляється статусу учасника господарського товариства.

І, по-третє, це поняття знімає у своєму змісті різноманітність суб'єктивних корпоративних прав (а також обов'язків) учасника, перетворює їх в єдину юридичну сутність, якою можна оперувати як активом, тобто як оборотоздатним об'єктом, що має економічну (майнову) цінність.

Власне кажучи, і застава корпоративного права в цілому можлива лише як застава частки, оскільки згідно з правовим сценарієм застави його фіналом може бути перехід права участі разом з усіма іншими корпоративними правами та обов'язками (тобто частки) від заставодавця до заставодержателя. Однак, чи до кінця обґрунтованою та надійною згідно з чинним законодавством України є правова перспектива застави частки?

Відповідно до ст. 576 ЦК України предметом застави може бути будь-яке майно (зокрема річ, цінні папери, майнові права), що може бути відчуженням заставодавцем і на яке може бути звернено стягнення. Відповідно до ст. 4 Закону України «Про заставу» предметом застави можуть бути майно і майнові права [6]. Згідно зі ст. 23 Закону при заставі майнових прав реалізація предмета застави провадиться шляхом уступки заставодавцем заставодержателю вимоги, що впливає із заставленою права. З цієї диспозиції слід зробити принаймні два важливих для розгляду теми висновки: по-перше, механізм реалізації заставлених прав, встановлений чинним законодавством, відрізняється від загальних правил звернення стягнення на предмет застави, метою якого є одержання заставодержателем задоволення з вартості заставленого майна переважно перед іншими кредиторами шляхом продажу заставленого майна; по-друге, право, що заставляється, наділене характеристиками, які зафіксовані, зокрема, у тих нормах, що регулюють заміну сторони у зобов'язанні шляхом відступлення права вимоги (ст.ст. 512-519 ЦК України). Наявність таких характеристик надає заставі майнового права реального значення, оскільки ними закладається механізм реалізації права застави, можливість відступлення заставленого права, що принципово важливо для заставодержателя. Зокрема, заставлене майнове право має бути дійсним, конкретним та документально закріпленим.

Визнавши частку відчужуваною, надавши їй здатності бути предметом договорів купівлі-продажу, міни, дарування тощо законодавець зупинився та не розвинув свій правовий підхід далі, не застосував його до суміжних правових інститутів, зокрема, до встановлення конкретних правових механізмів укладення та виконання договорів застави частки. Ця правова платформа породжує і відповідні песимістичні висновки науковців щодо можливості застави корпоративних прав. Наприклад, вказується на ризик визнання договору застави корпоративних прав недійсним, оскільки заставлені права не мають майнового характеру.

У зв'язку з цим зауважимо, що корпоративні права учасника у господарському товаристві в основі своїй є майновою величиною, оскільки використовуються як правова форма для інвестування майна, перетворення його у статутний чи складений капітал. Законодавство передбачає оподаткування операцій з корпоративними правами як

суб'єктів господарювання (п. 153.8 Податкового кодексу України), так і фізичних осіб (п. 164.2.9 Податкового кодексу України) [7]. Немайнові елементи корпоративних прав є важливими, однак похідними, оскільки вони повинні забезпечити учаснику-інвестору можливість ефективного нагляду за інвестицією, яку він передав у власність господарського товариства. Однак, як уявляється, хоча корпоративні права і виникають на майновій основі та мають майновий вираз, помилково розуміти частку тільки як майнові права, штучно підганяючи сценарій застави корпоративних прав під застарілі механізми чинного законодавства про заставу.

Грунтуючись на розумінні частки як єдності корпоративних прав учасника господарського товариства, а також спираючись на положення чинного корпоративного законодавства України маємо достатні підстави висловити такі твердження: частка є оборотоздатною і правила її відчуження встановлені для всіх видів господарських товариств; частка існує у майновому виразі, оскільки має ціну придбання; дійсність частки ґрунтується на державній реєстрації господарського товариства та закріпленні частки в його установчому документі; частка конкретизована номінальною вартістю, процентним виразом, описом господарського товариства, що володіє відповідним статутним (складеним) капіталом, в якому визначається частка учасника, існуванням та реквізитами самого учасника – юридичної особи чи фізичної особи; частка є документально закріпленою шляхом внесення відповідних відомостей до інформаційної системи Єдиного державного реєстру та шляхом її фіксації в установчому документі господарського товариства, в протоколах зборів учасників та у свідоцтві про участь в господарському товаристві.

Таким чином, корпоративні права як частка володіють, нехай у специфічній формі, усіма істотними правовими ознаками, що дозволяють їм бути предметом застави. На жаль, чинне законодавство адекватно регулює лише заставу корпоративних прав акціонерів через заставу акцій, використовуючи для цього речові механізми. Стосовно ж застави корпоративних прав учасників інших господарських товариств – очевидними є прогалини у законодавстві, а також певні правові проблеми, які виникають з несприйняття корпоративних прав як специфічної цілісності (частки). Чинне законодавство України про заставу до регулювання правовідносин застави корпоративних прав може бути застосовано лише у частині загальних положень про заставу. Спеціальні правила, що регулюють заставу майнових прав, до правовідносин застави частки можуть бути застосовані лише за правилами аналогії закону.

Але, якщо за аналогією з відступленням майнових прав вести мову про можливість відступлення корпоративних прав, то як бути з переважним правом інших учасників щодо придбання відчужуваної частки? Можна сперечатися з цього приводу, оскільки про таке право в Законі «Про господарські товариства» йдеться в контексті відчуження частки учасником за власною волею, а у разі звернення стягнення матиме місце примус. Тому у зв'язку з прогалинами законодавства відповідні правові процедури повинні визначатися договором застави та супутніми договорами, виходячи з принципу свободи договору.

Підводячи ризик під викладеним вище, слід вказати, що специфічна природа частки як цілісної сукупності майнових та немайнових прав (і обов'язків) корпоративного походження вимагає впровадження в законодавство України окремого інституту застави корпоративних прав. До того, як це буде зроблено, існуючі правила застави майнових прав до застави частки можуть застосовуватися лише за правилами аналогії закону, що неминує створює значні юридичні ризики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравчук В. М. Корпоративне право. Науково-практичний коментар законодавства та судової практики / В. М. Кравчук. – К.: Істина, 2005. – 720 с.
2. Кибенко Е. Р. Корпоративное право Украины: учеб. пособие / Е. Р. Кибенко. – Х. : Эспада, 2001. – 480 с.
3. Про господарські товариства : Закон України від 19 вересня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
5. Кравчук В. Застава корпоративних прав / В. Кравчук // Юридичний радник. – 2005. – № 1(3). – С. 9-18.
6. Про застава : Закон України від 02 жовтня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 47. – Ст. 642.
7. Податковий кодекс України : Закон України від 02 грудня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-17. – Ст. 112.

УДК 347.773

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ТА ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПРОМИСЛОВИЙ ЗРАЗОК У ДЕРЖАВАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

Давид Л.Л.,
здобувач

Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності
Національна академія правових наук України

Автор досліджує проблеми правової охорони та захисту промислових зразків у державах Центральної Європи. Зокрема, проаналізовано спеціальне законодавство Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини та Румунії, яке регулює правову охорону промислових зразків. Автором зроблено висновок щодо доцільності запровадження низки норм, аналогічних нормам законодавства цих країн, у національні закони України.

Ключові слова: промислова власність, патент, строк охорони, промисловий зразок.

Давид Л.Л. / ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВАЯ ОХРАНА И ЗАЩИТА ПРАВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ НА ПРОМЫШЛЕННЫЙ ОБРАЗЕЦ В ГОСУДАРСТВАХ ЦЕНТРАЛЬНОЙ ЕВРОПЫ / Научно-исследовательский институт интеллектуальной собственности Национальной академии правовых наук Украины, Украина

Автор исследует проблемы правовой охраны и защиты промышленных образцов в государствах Центральной Европы. В частности, проанализированы специальное законодательство Польши, Чехии, Словакии, Венгрии и Румынии, регулирующие правовую охрану промышленных образцов. Автором сделан вывод о целесообразности введения ряда норма, аналогичных нормам законодательства этих стран, в национальные законы Украины.

Ключевые слова: промышленная собственность, патент, срок охраны, промышленный образец.

Davyd L.L. / CIVIL PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS FOR INDUSTRIAL DESIGN IN THE COUNTRIES OF CENTRAL EUROPE / Research Institute of Intellectual Property National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Ukraine

Reform of any field of legislation of Ukraine is impossible without creative comprehension of the experience of foreign countries. And the field of intellectual property, including patent law is not the exception in this aspect. The development of patent law is one of the most representative indicators of success of the market economy.

In Ukraine, as a country that is geographically located in the center of Europe and has strong historical ties with its neighbors certainly an interesting experience of Central Europe in the field of legislative support protection and subjective civil rights for industrial design.

The author investigates the problem of legal protection of industrial designs in Central Europe. In particular, it examines the special legislation of Poland, the Czech Republic, Slovakia, Hungary and Romania, regulating the legal protection of industrial designs. The authors concluded the desirability of introducing a number of regulations similar to the norms of law in these countries, in the national laws of Ukraine.

Determined that the subject of the design in some states may be elements of the lines, contours, colors, shape, texture or materials of the product itself or its ornamentation. Moreover, the product is considered as a result of industrial and handicraft production. State whose economy is largely related to tourism, the role of craft is very significant. Therefore, the position, for example, the Hungarian legislator to defend national crafts, primarily through the mechanisms of the patent law is pretty good and worthwhile in Ukraine.

Considered the issue of expansion of the facilities under Part 1, Art. 5 of the Law of Ukraine "On Protection of Rights on Industrial Designs", because now they can actually be a form of photography or coloring as well as their combination, while the central European countries protection is provided for the lines, contours, colors, shape, texture and material of the product or its ornamentation. It should however be noted that such protection should be subject to distinctive character of these elements.

The author investigates the problem of legal protection of industrial designs in Central Europe. In particular, it examines the special legislation of Poland, the Czech Republic, Slovakia, Hungary and Romania, regulating the legal protection of industrial designs. The authors concluded the desirability of introducing a number of regulations similar to the norms of law in these countries, in the national laws of Ukraine.

Key words: industrial property, patent, term of protection, industrial design.

Реформування будь-якої сфери законодавства України неможливе без творчого осягнення досвіду іноземних держав. І сфера інтелектуальної власності, зокрема патентного права, не є в цьому аспекті винятком. Слід при цьому зауважити, що розвиток патентного права є одним із найбільш показових індикаторів успішності ринкової економіки.

Для України як держави, що географічно знаходиться в центрі Європи та історично має сильні зв'язки зі своїми сусідами, безумовно цікавим буде досвід держав Центральної Європи у сфері законодавчого забезпечення охорони та захисту суб'єктивних цивільних прав на промисловий зразок.

Методологічною основою даної статті є авторське дослідження законодавства держав Центральної Європи у сфері правової охорони та захисту промислових зразків.

Регіон Центральної Європи включає в себе колишні європейські соціалістичні держави (за винятком Німецької Демократичної Республіки, що стала частиною ФРН, а відтак – Західної Європи). В соціокультурному плані найбільш близькими Україні є такі держави як Польща, Словаччина, Угорщина, Чехія та Румунія.

Республіка Польща є найбільшим західним сусідом України і одним з найбільших торговельних партнерів нашої держави. Польський Закон про промислову власність